

Sosiaali- ja terveysministeriölle
kirjaamo.stm@gov.fi

Lausuntopyyntö vammaispalvelulainsäädännön uudistuksesta (VN/12531/2021)

Tapaturmavakuutuskeskus (TVK) on työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksen lakisääteinen keskusyhteisö, joka toimii asiantuntijana työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen vakuutuksen toimeenpanossa ja kehittämisessä.

TVK antaa lausuntonsa työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksen toimeenpanon näkökulmasta ja toteaa seuraavaa.

TVK pitää vammaispalvelulainsäädännön uudistusta hyvänä ja tarpeellisena. TVK pitää kannatettavana ehdotuksen tavoitetta edistää vammaisten henkilöiden keskinäistä yhdenvertaisuutta ja yhtäläisiä oikeuksia vamman laadusta ja henkilön asuinpaikasta riippumatta samoin kuin vammaisten henkilöiden oikeutta riittäviin sosiaalipalveluihin ja välttämättömään huolenpitoon.

Asumisen tuki

TVK kiinnittää huomiota terminologiaan ja siihen vastaako ehdotetussa uudessa laissa käytettävä käsite *asumisen tuki* kumottavaksi ehdotetussa vammaispalvelulaissa (8 §) ollutta käsitettä *palveluasuminen*. Myös sosiaalihuoltolaissa käytetään edelleen asumispalveluja koskevassa säännöksessä (21 §) käsitettä palveluasuminen, jolla tarkoitetaan palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Lisäksi käytetään käsitettä tehostettu palveluasuminen, jota järjestetään henkilöille, joilla hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautista. Käsitteistö on tältä osin jossain määrin vaikeaselkoinen ja epäyhtenäinen.

Ehdotuksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan ehdotettu säännös kattaisi kumottavaksi ehdotetun vammaispalvelulain mukaisen palveluasumisen. Ehdotuksen mukaan asumisen tuki voitaisiin järjestää yksittäiseen asuntoon ja oikeus saada tukea edellyttäisi avun ja tuen tarvetta päivittäisissä toimissa. Päivittäisillä toimilla tarkoitetaan laajaa joukkoa henkilökohtaisia toimia osana tavanomaista elämää. Asumisen tukeen voisi osana palvelun kokonaisuutta kuulua myös tarvittavia terveydenhuollon palveluita. Perusteluista lukemalla syntyy vaikutelma, että ehdotettavassa asumisen tuessa on kyse merkittävästi laajemmasta

palvelukokonaisuudesta kuin mitä palveluasumisella on kumottavaksi ehdotetussa laissa tarkoitettu. Perusteluja lukemalla jää jossain määrin epäselväksi, miltä osin nyt ehdotettava asumisen tuki vastaa aiempaa palveluasumista ja laajentaako ehdotus palvelun sisältöä aiemmasta.

Asialla on merkitystä sen arvioinnissa, onko hyvinvointialue antanut vammaiselle henkilölle sellaisia samaan tarkoitukseen ja samaan aikaan kohdistuvia ehdotettavan lain mukaisia asumisen tuen palveluja, joista myös vakuutuslaitos olisi työtapaturma- ja ammattitautilain nojalla velvollinen suorittamaan korvausta vahingoittuneelle. Arvioinnilla on merkitystä tilanteessa, jossa hyvinvointialue vaatisi vakuutuslaitoksen myönnettäväksi tulevaa korvausta itselleen. Mikäli ehdotettavan lain perusteella annettu palvelu vastaisi työtapaturma- ja ammattitautilain perusteella korvattavaa palvelua, hyvinvointialueella olisi oikeus tilitystä vastaan saada vakuutuslaitoksen vahingoittuneelle myönnettävä korvaus itselleen. Tämä todetaan myös työtapaturma- ja ammattitautilain 143 §:ssä, jossa säädetään korvauksen maksamisesta kunnalle (1.1.2023 alkaen hyvinvointialueelle).

Ehdotettavan lain 32 §:ssä säädettäisiin jatkossa hyvinvointialueen oikeudesta saada korvaus vakuutuslaitokselta tilanteissa, joissa hyvinvointialue on järjestänyt vammaiselle henkilölle palveluja tai tukitoimia, joiden kustannusten korvaamisesta vakuutuslaitos on vastuussa. Ehdotuksen mukaan säännös vastaisi nykyisen vammaispalvelulain 15 §:n mukaista takaisinsaantioikeutta. Takaisinsaantioikeus on nykyisin voinut kohdistua esimerkiksi palveluasumisesta aiheutuviin lisäkustannuksiin. Ehdotetun säännöksen (32 §) sisältämässä viittauksessa lain 8 ja 9 §:iin vaikuttaisi olevan kirjoitusvirhe (viittaus väärin pykäliin).

Työtapaturma- ja ammattitautilain 93 §:ssä säädetään palveluasumisesta aiheutuvien lisäkustannusten korvaamisesta vaikeasti vahingoittuneelle. Kyseessä on normikorvaus, jonka suuruus vahvistetaan vuosittain (vuonna 2022 normikorvauksen suuruus on 62,12 euroa päivältä). Säännöksen asiasisältö pohjautuu kumottuun lakiin tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta (625/1991; jäljempänä kuntoutuslaki). Kumotussa kuntoutuslaissa ja voimassa olevassa työtapaturma- ja ammattitautilaissa ei määritellä, mitä palveluasumisella tarkoitetaan. Kumotussa kuntoutuslaissa palveluasumisesta aiheutuvilla lisäkustannuksilla tarkoitettiin palvelumaksuja. Lisäkustannuksilla ei tarkoitettu asumisesta yleisesti, ruoasta, siivouksesta ja muista tavanomaisista elämiseen liittyvistä palveluista aiheutuvia kuluja. Lisäkustannuksilla ei tarkoitettu myöskään terveydenhoitopalveluista aiheutuvia kustannuksia.

Asumisen tuki olisi asiakasmaksulakia koskevan ehdotuksen perusteella maksuton sosiaalipalvelu lukuun ottamatta tilannetta, jossa vammaisen saa siihen korvausta muun lain nojalla. Hyvinvointialue voisi lisäksi aina periä kohtuullisen maksun asumisen tukeen liittyvästä ylläpidosta.

Perusteluja lukemalla jää jossain määrin epäselväksi, miltä osin ehdotettavat asumisen tuesta perittävät maksut etenkin ylläpitomaksu vastaisivat palveluasumisesta perittyjä aiemmin perittyjä ns. palvelumaksuja. Työtapaturma- ja ammattitautilain tarkoittamia palveluasumisen lisäkustannuksia ovat edelleen ns. palvelumaksut ja näihin vahingoittuneelle voisi syntyä oikeus korvaukseen.

Työtapaturma- ja ammattitautilaissa säädetään tyhjentävästi lain perusteella maksettavista korvauksista. Laissa ei ole säädetty maksettavaksi korvausta henkilökohtaisesta avustajasta aiheutuvista kustannuksista. Siten nykyisen ja ehdotettavan vammaispalvelulain perustella myönnettävä henkilökohtaisen avun palvelu ja tuki ei vastaa työtapaturma- ja ammattitautilain perusteella maksettavaa korvausta palvelusta, eikä hyvinvointialueelle synny oikeutta tilitystä vastaan saada vakuutuslaitoksen korvausta itselleen. Hyvinvointialue ei voi sisällyttää henkilökohtaisen avun tarpeesta aiheutuvia kustannuksia myöskään muuhun sellaiseen palveluun, joka vastaisi työtapaturma- ja ammattitautilain mukaista korvausta (ks. ehdotuksen sivu 234).

Henkilökohtaisen avun työnantajamalli

TVK pitää hyvänä, että henkilökohtaisen avun työnantajamallia selkeytetään ja täsmennetään ja että jatkossa edellytetään, että avustettava on kykenevä huolehtimaan työnantajavelvoitteistaan ja antaa suostumuksensa työnantajana toimimiseen. Työnantajana toimivalla avustettavalla on mm. velvollisuus vakuuttaa työsopimuslain mukaisessa työsuhteessa työskentelevä henkilökohtainen avustaja työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisella pakollisella työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksella. Nykytilassa alaikäinen tai vajaavaltainen avustettava on voitu katsoa työsopimuslain mukaiseksi työnantajaksi, vakuutuksenottajaksi sekä velvolliseksi mm. antamaan palkkatietoilmoitus tulorekisteriin. Avustettavaa on työnantajamallissa pidetty työnantajana riippumatta hänen iästään tai oikeustoimikelpoisuudestaan. Ehdotuksen mukainen työnantajamalli selkeyttäisi ja yhdenmukaistaisi käytännön tilanteita ja sitä, että jatkossa työnantajaksi voitaisiin katsoa vain avustettava, joka on siihen tosiasiallisesti kykenevä ja oikeustoimikelpoinen. TVK pitää hyvänä, että ehdotuksessa nimenomaisesti myös todetaan, että alaikäisen lapsen huoltaja tai vammaisen henkilön edunvalvoja voisi toimia henkilökohtaisen avustajan työnantajana vastaavin edellytyksin. TVK pitää hyvänä, että työnantajamallin käytön edellytyksenä oleva avustettavan suostumus sekä sitä edeltävä hyvinvointialueen antama selvitys työnantajan lakisääteisistä velvoitteista ja vastuista (selvityksen antotapa ja sisältö) kirjataan selkeästi asiakassuunnitelmaan. Asiakassuunnitelmasta tulisi käydä myös ilmi, miten on sovittu siitä, että huoltaja tai edunvalvoja toimii avustettavan sijaan henkilökohtaisen avustajan työnantajana

Vammaisten ja kehitysvammaisten työtoiminta

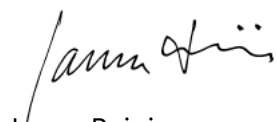
Ehdotuksessa kumotaan kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 71 §, jossa säädetään työtoiminnan järjestämisestä ja jossa viitataan sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:än. Kumoamista perustellaan sillä, että säännös on tarpeeton, koska säännöksessä tarkoitettua työtoimintaa järjestettäisiin jatkossa sosiaalihuoltolain mukaisesti. Voimassa olevassa sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) ei kuitenkaan säädetä työtoiminnan sisällöstä tai siihen liittyvistä velvoitteista. Niin kehitysvammaisten kuin vammaisten henkilöiden työtoiminnan järjestäminen ja siihen liittyvät vastuut ml. järjestäjän velvollisuus ottaa työtapaturma- ja ammattitautilain mukainen vakuutus perustuvat kumotun sosiaalihuoltolain (710/1982) voimaan jätettyihin säännöksiin (27 d, 27 e §), joiden voimassaolo ilmenee sosiaalihuoltolain (1301/2014) voimaantulosäännöksestä (61 §). Sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e § on työtoiminnan järjestäjän vakuuttamisvelvollisuuden näkökulmasta keskeinen säännös. Työtoimintaan voi liittyä riski työtapaturmasta tai ammattitaudista ja tästä syystä työtoiminnan järjestäjän on vakuutettava työtoimintaan osallistuva työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisella vakuutuksella. Työtoiminnan järjestäjän näkökulmasta, kun arvioidaan sitä, miten tämä on tietoinen vakuuttamisvelvollisuudestaan ja osaa toimia lain mukaisesti, nykytilaa ei voida pitää tyydyttävänä ja tarkoituksenmukaisena. Velvollisuus ottaa vakuutus tulisi ilmetä selkeästi voimassa olevasta laista.

TVK pitääkin hyvänä, että vammaisten ja kehitysvammaisten työtoimintaa koskevat säännökset tullaan uudistamaan ja sitä koskeva hallituksen esitys on valmisteilla.

Lisätietoja

Lisätietoja lausunnosta antaa Elina Holmas, p. 0409 225 541 (elina.holmas@tvk.fi)

TAPATURMAVAKUUTUSKESKUS

Janne Reini
Toimitusjohtaja

